

Serkan MERCAN

KÜRESEL KRİZ VE SAĞLIK ALANI

Yaşadığımız yüzyılın en büyük iki küresel krizine (küresel ısınma ve küresel eşitsizlik) ek olarak bugün (1980'lerden ve özellikle 1990'lardan sonra iyice istikrarsızlaşan) finans alanında başlayan ve kapitalist sistemin her alanına yayılan bir krizin içindeyiz. Bu kriz, sistem içinde bir kriz olmaktan çok tam olarak sistemin bir krizidir. Hangi sektörde veya hangi ülkede başlamış olursa olsun bu kriz bir bütün olarak kapitalizmin krizidir. Krizden kurtulma planlarının finansmanı; devletler aracılığıyla toplumun belli kesimlerinin ürettiği değerlerden yaratılmaktadır (emekçilerin yarattığı değerlerin sermayenin krizini aşması adına kullanılması). Çok ciddi rakamlara ulaşan kurtarma planları ise krizin maliyetinin kim tarafından ödendiğinin açık göstergesi haline gelmiştir.

Öte yandan kapitalizmin kriz dönemleri, dünyada zenginliğin el değiştirdiği dönemlerdir. Bu el değiştirme sürecinde külfet her zaman olduğu gibi emeği ile çalışan kesimlerin omuzlarına binmektedir. Çünkü, krizin yarattığı/derinleştirdiği işsizlik, yoksulluk ve sefalet ortamından en fazla, hayatta kalmak için çalışmaktan başka şansı olmayan toplumsal kesimler zarar görmektedir. Hem krizin maliyetini hem de sonuçlarının yarattığı felaketi omuzlarında taşıyan bu toplumsal kesimlerin kapitalizmi sorgulamaya başlaması kaçınılmazdır.

Kapitalizm ve Küresel Krizin Boyutu

Kapitalizm, krizler ile varolan, onlarla dönüşen ve tüm insanlığı bu dönüşümlerine tabi kılan bir kendine özgü tarihsel sistemdir. Bu dönüşümler ve onların etkileri 19. yüzyılın başından beri dünya ölçeğinde daha fazla hissedilir hale geldi ve 20. yüzyıl boyunca artık her kriz küresel yaşanır oldu. Birinci Dünya Savaşı, 1929 Büyük Buhranı, İkinci Dünya Savaşı, 1945-1970 arası Soğuk Savaş'ın şekillendirdiği savaş sonrası yeniden yapılanma, 1974-75 petrol krizi, 1984 Latin Amerika borç krizi, 1987 New York borsasının çöküşü, 1993 Sterlin krizi, 1994 Meksika /Türkiye, 1997-1998 Doğu Asya, 1998 Brezilya-Rusya, 1999-2000 Arjantin, 2000-2001 Türkiye krizleri, 20. yüzyılın krizlerinin sadece ulusal ölçekte yaşanmayacağını gösteren en bariz tarihsel süreçlere tekabül ediyor. Ancak, bugünkü krizin, 1929 Buhranı'ndan bile daha ağır olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, 1970'lerden sonra bir türlü sistemin sürdürülebilir bir biçimde işleminin sağlanamadığını ve ünlü tarihçi Fernand Braudel'in deyişiyle sistem için bir sonbaharın yaşanmaya başladığını ifade etmek yanlış olmayacak.

19. Yüzyılın başından beri farklı biçimlerde yaşanan ekonomik krizler; toplumsal eşitsizlik, yoksulluk, ve toplumsal alt-üst oluşları her daim beraberinde ge-

tirmiştir. Son 30-35 yıldır yaşanan yeniden dönüşümler ve yeniden yapılandırmalar ise sistemin girdiği genel kriz ortamından pek de kurtulamadığını göstermektedir. Bu tarihsel süreç içinde aşırı birikmiş sermaye; kârlı yeni alanlar (ve ülkeler) bulmada yaşadığı zorluklar ve çalışan kesimlerin göstermiş olduğu direncin ulaştığı seviye nedeniyle finans alanında birikme tercihini kullanmaya başlamıştır.

Kuramsal olarak reel sektörün aynası olacağı iddia edilen finans alanı ise bugün dünya hasılatının kat be kat üstünde bir değere sahip hale gelmiştir. Reel sektör ve finans sektörü arasındaki bu makasın gün geçtikçe açılması bir bütün olarak sermayenin ve kapitalist sistemin krize girmesinin sebebidir. Bir diğer deyişle, bugünkü krizin en temel nedeni bu makasın (reel/finans) oldukça artmış olmasıdır kuşkusuz.

Bu durum krizin sadece mali bir kriz olmadığını bize göstermektedir. Dünya genelinde ülkelerin, toplam 5,5 trilyon doları aşkın kurtarma paketleri açıklamasına rağmen hala kontrol altına alınamayan küresel kriz, başta otomotiv sektörü olmak üzere reel sektörde yansımaları bulmuştur. Kısaca, mali kriz olarak kendini gösteren süreç aslında kapitalizmin bütününün girdiği krizdir.

Kriz Nasıl Başladı ve Yayıldı?

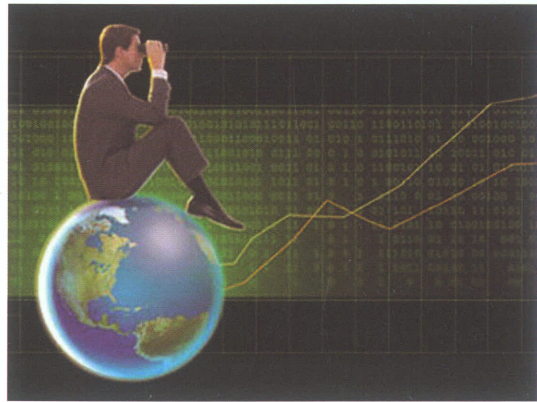
2007 yılında, 10 trilyon dolarlık büyüklüğü ile dünyanın en büyük "mortgage piyasasına"¹ sahip ABD'de özellikle emlak piyasasındaki köpüğün patlaması, diğer kredi araçlarının katlanarak genişlemesi (özellikle hedge fonların artması) ve bütün olarak finans piyasasında yaşanan sıkıntılar ile kriz koşulları kendini göstermeye başlamıştı. Bu krizin, uluslararası kuruluşlar tarafından "yüzyılın krizi" olarak değerlendirilmesi ise çok sürmedi.

Kriz ilk olarak bu yıl ABD'nin önde gelen bankalarından Bear Stearns'ın JP Morgan'a hisse değerinin çok altında bir fiyata satılmasıyla kendini gösterdi

1 Bu piyasa içindeki geri dönüşü şaibeli olan kredilerin büyüklüğü 1,5 Trilyon Doları buluyor.

(84 dolar olarak açıklanan hisseler 2 dolara satıldı). Bu tipik bir el değiştirme olarak görülebilirdi. Ancak daha sonra FED'in yardım etmediği Lehman Brothers'ın iflas etmesi, mortgage piyasası işlemlerini yürüten Freddie Mac, Fannie Mae ve Washington Mutual'un devletleştirilmesi ve dünyanın en büyük finans kuruluşları AIG, UBS, RBS, B&B, Hypo Real Estate'in, devlet yardımları ile bir bir kurtarılmaya başlanması ciddi bir kriz ortamının içine girildiğini gösterdi. Kirizin belirginleşmesine neden olan bu süreçte Merrill Lynch ve Halifax değerinin çok altında satıldı. Ayrıca, ABD Hazinesi, Citigroup, JP Morgan Chase, Wells Fargo'ya 25'er milyar dolar, Bank of America'ya 15 milyar dolar, Merrill Lynch'e 10 milyar dolar, Bank of New York Mellon'a 3 milyar dolar ve State Street Corp'a 2 milyar dolar verdi ve Goldman Sachs ve Morgan Stanley 10'ar milyar dolarlık yardım aldı.

Öte yandan ABD ile sınırlı kalmayan krize karşı Avrupa devletleri de hareket geçti bu süreç içinde. Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, Fortis'i kısmen kamulaştırarak iflastan kurtardı. Bradford & Bingley (B&B)'e İngiltere hükümeti tarafından el konuldu. Belçika ve Fransa Dexia için 3'er milyar €, Lüksemburg da 376 milyon € sermaye yardımında bulunma kararı aldı. BNP Paribas'ın (Fransa) yüzde 11,7'si Belçika ve yüzde 1,1'i Lüksemburg devleti kontrolüne geçti. İzlanda hükümeti, ülkenin üçüncü büyük bankası Glitnir Bankası'nı devletleştirdi. Tüm bunlara ek olarak, 1900'lerin başından beri finans sektörü ve reel sektörün iç içe geçmiş birbirinden ayrılmaz bir hal almasının sonucu olarak kriz kendini reel sektörde de gösterdi. BMW ve Mercedes üre-

timlerini yavaşlatma kararı aldı ve dünya otomobil devi General Motors'un piyasa değeri 3 milyar dolara düştü. Ayrıca ABD'de birçok borsayı temsil eden "Dow Jones Wilshire 5000 Bileşik Endeksi"ne göre hisselerin değeri bir ayda 2,5 trilyon eridi.

Geri dönüşü kesin olmayan kredilerin tüketicilere sunulması ve kredilerin dönmemesi ile mortgage piyasasının krize girmesi ve sonucunda bu piyasadaki ve bu piyasa ile organik bağları olan diğer piyasalardaki şirketlerin iflas etmesiyle devletlerin piyasaya doğrudan müdahale etmesi kapitalizmin krizinin daha görünür hale gelmesini tetikledi. Bu doğrudan müdahalelerin boyutu, ülkelerin kurtarma planı ve diğer yardımlar için öngördükleri paketlerin büyüklükleri ile daha belirgin hale geldi ve krizin daha fazla görünür hale gelmesini sağladı:

Bazı ülkelerin kurtarma planlarını büyüklükleri:

- Rusya: 86 milyar \$
- İrlanda: 400 milyar €
- Avusturya: 85 milyar € + 15 milyar €
- Singapur: 102 milyar \$ (Döviz mevduatları için Garanti)
- Almanya: 500 milyar €
- Fransa: 461 milyar \$ (Bu yıl altı banka için 10,5 milyar €).

- Güney Kore: 130 milyar \$ (Bankalara sermaye girişi ve devlet garantisi)
- İsviçre: 52,8 milyar \$ (UBS'i kurtarmak için)
- İsveç: 152 milyon € (Bankalara ve konut sektörüne kaynak sağlayan finans kuruluşları için). Ayrıca İsveç Merkez Bankası: 126 milyon \$ (Yatırım bankası Carnegie için).
- Danimarka: Avrupa Merkez Bankası tarafından 12 milyar €.
- Ukrayna: 2 yılda IMF tarafından 16,5 milyar € kredi.
- Pakistan: 7,6 milyar \$ IMF tarafından kredi.

Finans piyasasında, bugüne kadar batan banka sayısı 24'e ulaştı ve batan bankaların aktif büyüklüğü ise 173 milyar 800 milyon dolar olarak belirtilmekte.

Bu kriz ortamından çıkmak için ortaya atılan kurtarma paketinin büyüklüğü ABD tarafından 850 Milyar Dolar olarak öngörüldü ama toplam maliyetin 1.8 trilyon dolara ulaşabileceği hatta İngiliz Merkez

Bankası'na göre toplam zararın çoktan 2.8 trilyon doları aştığı iddia edilmektedir.

Krizin ne kadar ciddi olduğunu tüm bu kurtarma planlarına ek olarak dünya ekonomisine dair tespitler yapan uzmanların ifadelerinde de bulmak mümkün. FED'in(Amerikan Merkez Bankası) eski Başkanı Alan Greenspan, böyle bir krizin 50 yılda, hatta muhtemelen yüzyılda bir olabileceğini ifade ederken Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkanı Dominique Strauss-Kahn, krizin atlatılmadığını açıkça beyan ediyor. Euro Ülkeleri Ekonomik Grup Başkanı ve Lüksemburg Başbakanı Jean-Claude Juncker ise Avrupa'nın görece daha iyi bir konumu olduğunu söylemesine rağmen bu krizin hala şiddetle devam ettiğini de söylemek zorunda kalıyor. Ayrıca BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon ise küresel finansal yapının yeniden imar edilmesini öneriyor.

Şu unutulmamalıdır ki, sermayenin özü olan kâr hırslı dur durak bilmeden ulaşamadığı her alanı içine almak için çalışıyor ve içine aldığı her alanı krize karşı kırılgan hale getiriyor. Bu nedenle, sermayenin krizlere yönelik en acımasızca çözümünü her daim varolanı talan ederek yeniden kurmaya çalışmak olmuştur hep. Bu nedenle, bu krizin çözümü için oyuna yeni kurallar konulacak; devletler ve şirketler anlaşacak; sonunda sermayenin daha kârlı ama bu sefer daha güvenli koşullarda birikmesinin önü açılacak.

Küresel Kriz ve Türkiye Sağlık Alanına Etkileri

Krizin farklı ülkelerde ortak yansımaları (likidite krizi) olduğu gibi farklı yansımaları da bulunmaktadır. Ayrıca küresel krizin, her ülkenin ekonomik yapısının sahip olduğu özelliklerden kaynaklı olarak sektör sektör farklı görünüşleri de bulunmaktadır.

Bugün 600 milyar doları aşan dünya ilaç pazarının 3-4 büyük pazarda yoğunlaştığı bilinmektedir. Başlıca üç büyük pazarda (ABD, AB, Japonya) yoğunlaşan tüketim büyük oranda gelişmiş ülkelerde yapılan üretimle karşılanmaktadır. ABD'nin pazar içinde satışların %42'sini, üretimin %33'ünü ve araştırma-geliştirmenin %49'unu elinde bulundurması,

ilaç şirketleri sıralamasında ilk on içinde 5 adet ABD şirketinin bulunması (Pfizer, Johnson&Johnson, Genentech, Amgen, Merck), ABD menşeli krizin diğer sektörlerde olduğu gibi sağlık sektöründe de ciddi yansımalarının olacağını göstermektedir.

Dünya ilaç pazarının genel yapısı, Türkiye'deki bağımlı ilaç sanayisinin yarattığı yapıdan kaynaklı sorunlar, her geçen gün artan ilaç harcamaları ve tedavi odaklı bir sağlık hizmetini perçinleştiren "Sağlıkta Dönüşüm" ile birlikte Türkiye sağlık alanını, kriz karşısında kırılgan ve bağımlılığı daha da artmış bir yapıya ve sürece dönüştürecek kuşkusuz. Ancak, Türkiye sağlık sektörüne krizin etkisini araştırabilmek için krizin Türkiye ekonomisine bir bütün olarak nasıl bir etkisi olacağını anlaşılması gerekmektedir.

Türkiye, 2000-2007 tarihleri arasında ortalama % 5 büyüme sergilemiş ve bu büyümenin anahtarı dış kaynak girişi (ağırlıklı olarak sıcak para) olmuştur. Büyümenin kaynağı olan dış kaynak girişi özellikle özelleştirmeler ve şirket satışları/birleşmeleri ile sağlanmıştır. Bu süreçte dış kaynak girişi 2005'te 44 milyar dolara, 2006'da 46 milyar dolara, 2007'de ise 50 milyar dolara yaklaşmış ve büyümenin motoru olmuştur. Ancak bu süreç tıkanmış ve 2008'in 2. çeyreğinde büyüme oranı %2'nin altına düşmüştür. Küresel Kriz ile birlikte Uluslar arası Finans Kurumu tarafından, Türkiye'nin de içinde olduğu ülkeler grubuna akan 2007'de yaklaşık 900 milyar dolar tutarındaki dış kaynağın, 2008'de 619 milyar dolara düşeceği ve 2009'da da 562 milyar dolara ineceği belirtilmektedir. Ayrıca IMF'ye göre, 2009'da Türkiye'deki büyüme, dünya ekonomisi ortalaması olan yüzde 3'e düşecektir. Bu büyüme oranının daha da düşmesini engelleyecek önlemler paketi için görüşmeler başlamış durumda. Fakat derinleşen bir ekonomik krizin ciddi bir resesyona neden olması kuvvetle muhtemeldir. Üst üste büyüme rakamlarının sıfırın altında gerçekleşmesiyle ücretlerin düşmesi, işsiz sayısının artması ve reel gelirlerin gerilemesi gündemdedir.

40 milyar doları aşan cari işlemler açığının, 250 Milyar Dolara ulaşan dış borç stokunun varolduğu Türkiye ekonomisinin, yukarıda sayılan nedenlerden dolayı kırılgan bir yapıya sahip olduğu açıktır. Ve her geçen gün hızla artan kapanan şirket sayısı, karşılıksız çek ve senetlerin varlığı ve geçen seneye göre 207.000 kişi artarak 2.400.000'i bulan resmi işsiz sayısı bunu kanıtlamaktadır.

Bu kırılgan yapının, Türkiye'nin dışa bağımlı bir karakteri olan ilaç sektörü üzerinde etkisi için ilaç sektörüne ait ve bağımlılığın boyutlarını gösteren birkaç istatistiğe göz atılması gerekiyor.

Türkiye'de ithal-yerli ilaç dağılımına bakıldığında (kutu bazında) 2001 yılından bu yana yerli ilacın toplam ilaç piyasası içindeki payının %90'lardan %82'ye gerilerken, ithal ilaç tutarının %9,4'lerden %18'lere çıktığı gözlenmiştir.

Aynı dönemde ilaçların tutarındaki dağılım incelendiğinde ithal ilacın payının %28,8'den %47,9'a yükseldiğini aynı zaman diliminde yerli ilacın piyasadaki payının ise %71,2'den %52,1'e gerilediği gözlemlenmektedir. Ayrıca, 2003-2007 yılları arasında ilaç endüstrisindeki hammadde ihracatı 77 milyon dolardan 69 milyon dolara gerilerken; aynı dönem 1.188 milyon dolar olan mamul ilaç ithalatı ise 1.863 milyon dolara çıkmıştır.

Bu istatistikler bize açıkça Türkiye ilaç pazarının dışa bağımlı bir yapısının olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu yapının değişme ihtimalinin pek de olmadığı DPT'nin 2023 yılı tahminleri ile desteklenmektedir. DPT'ye göre 2023'de 22,2 milyar dolarlık bir ilaç pazarı olacak Türkiye'nin ithal edeceği mamul ilacın değeri 11 milyar dolar; bunun yanında ihraç edeceği ilaç ve ilaç hammaddelerinin toplam tutarı yalnızca 3,2 milyar dolar olacak.

Bu dışa bağımlı yapı içinde Türkiye'de ilaç pazarındaki en büyük alıcı, kamu kuruluşları yani devlettir. Devletin alıcı olan en büyük kurumlarına (Emekli Sandığı, Bağ-Kur, SSK) 1994 yılında aktarılan transferlerin GSMH içindeki payı %1 iken 2007 yılına gelindiğinde bu oran %5,24'e yükselmiştir. 1994'te bütçeden sosyal güvenlik kurumlarına 39 Trilyon aktarılmışken, 2007 yılında aktarılmış yaklaşık miktar 33 Katrilyon civarındadır. Buna ek olarak, 2000 yılından bu yana sosyal güvenlik kurumlarının tedavi ve ilaç harcamaları katlanarak artmaktadır (2.634 Milyon YTL'den 19.984 Milyon YTL'ye çıkmıştır ki buna Yeşil Kart harcamaları dahil değildir). Kuşkusuz bu harcamalar devlet bütçesi içinde gün geçtikçe baskı yaratmakta, bu ise şüphesiz, ilacı halka ulaştıran sanayi, dağıtım kanalları ve serbest eczacılar üzerinde ciddi bir baskı oluşturacak ve kriz ile birlikte daha belirgin bir şekilde hissedilmeye başlayacaktır. Bu baskı nedeniyle, bu kırılgan yapı içinde varolan mücadele alanında daha fazla etkin olmak; ancak ve ancak uluslar arası ilaç tükellerinin varolduğu ve ilaç dağıtımının %75'e yakınının 2 şirket tarafından kontrol edildiği bir piyasada, serbest eczacıların, meslek örgütü ve ecza kooperatifleri ile birlikte mücadele etmekten ve onurlu bir meslek hayatı sürdürebilmek için inisiyatif almaktan geri durmaması ile mümkündür. Zira, mücadele alanında tek tek eczacıların etkin bir mücadele sergilemesi kriz içindeki bir piyasada mümkün görünmemektedir.

Sonuç olarak, dışarıdan sermaye girişine dayalı büyüme stratejisi olan ve makroekonomik denge(sizlik) leri itibariyle kırılgan olan dışa bağımlı bir ekonomi içindeki, çok daha dışa bağımlı bir ilaç sektörü Türkiye sağlık alanının makro sorunlardan biridir. 2007 verileri ışığında, büyüklüğü 6,2 Milyar Avro'ya ulaşmış olan Türkiye'de ilaç (reçeteli) pazarının gün geçtikçe genişleyeceği bilinmektedir (2009 IMS tahmini 13,5 Milyar Dolar, 2013 DPT tahmini 15, 2 Milyar Dolar). Tedavi (dolayısıyla ilaç) odaklı sağlık hizmet sunumu bu durumu perçinlenmekteyken (2007 yılı SGK sağlık harcamaları içinde ilaç harcamalarının

payı %44'e ulaşmıştır) sağlık sektörü içindeki sanayi, depo ve eczacıların bu süreçten ciddi bir şekilde etkileneceği ortadadır.

Sağlıkta dönüşüm programı ile ilgili düzenlemeler (Aile Hekimliği, Genel Sağlık Sigortası, Kamu Hastane Birlikleri Yasa Tasarısı), bir türlü çözülemeyen geç ödemeler, kurum iskontoları, katılım paylarının düzenli olmaması ve hangi aya ait olduğunun bilinmemesi, provizyon sisteminden kaynaklı sorunlar, muayene ücretlerinin serbest eczanelerden tahsili, ilaç fiyat değişikliklerinin etkisinin sektör içinde adil dağıtılmaması, SGK Protokolü ve SUT hazırlık süreçlerinde hükümet ve Kurum temsilcilerinin tek taraflı inisiyatif almaya devam etmeleri, sorunlara bir nebze olsun çözüm olabilecek 6197 sayılı Yasa'nın çıkartılmaması, gittikçe artan fakülte sayısı ve toplam kontenjanları, ilaç takip sistemi ile yaşanacak karışıklık, sahte ilaç, sahte rapor nedeniyle yaşanan mağduriyetler, ilaçta reklam ve reçetesiz ilaçların eczane dışına çıkartılması için girişimler zaten eczacılık mesleğinin yürütülmesini neredeyse imkansız hale getirmişken, bu kriz ortamında mecburen stoklu çalışmak zorunda eczacıların yaşayacağı/yaşama ihtimali olduğu zorluklar karşısında işletme bazlı ciddi önlemlerin alınması; bunun yanında bireysel çözümleri aşan ve meslek örgütü ve kooperatifler ile birlikte mücadele etme bilincinin daha da gelişmesi gereken bir sürece girildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

İşsizliği, yoksulluğu sefaleti tetikleyecek kapitalizmin bu krizinin, farklı toplum kesimleri tarafından aynı şekilde hissedilmeyeceği ortada. Bu dönemde, işsizlik ve satın alma gücünün gerilemesi, halk kesimleri açısından yaşamsal bir sorun olarak ortaya çıkarken sermayenin dış borç stoku gün geçtikçe daha da artmaya başlayacak (tabi ki borç bulabilenler için) ve zaten istihdam yaratmayan büyüme iyice yavaşlayacaktır. İhracata dayalı ekonominin aktörleri ise ihracatın kısılmak zorunda kalması ile

üretimlerini yavaşlatacak, yatırımlarını kısacak ve işçi çıkaracaklardır.

Dünyanın en büyük bankalarından Citigroup'un bu krizden dolayı bu yıl 23.000 kişiyi işten çıkarttığı ve önümüzdeki yıl 52.000 kişiyi daha işten çıkaracağını biliyoruz.

Citigroup'un 2006'da %20'sini satın aldığı Akbank'ın ise yaklaşık 1000 kişiyi işten çıkardığı belirtiliyor. Ayrıca, TÜİK'e göre bu yıl 207.000 kişi daha işsiz kaldı ve resmi işsiz sayısı 2.400.000'e ulaştı.

İşsizliğin halk kesimleri üzerinde ve artan kredi borçlarının küçük büyüklükteki işletmeler üzerinde tehdit (likidite krizi) oluşturduğu bu kriz ortamında, ülkemizin büyük sermaye temsilcilerinin, Türkiye'nin krizden kaçamayacağını, acilen yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesi gerektiğini vurgulamaya başlamaları çok yakın.

Bu kriz ortamında Halkbank, Eximbank ve KOSGEB kredileri arttırılacak ve orta büyüklükteki sermayenin krizi aşması için önlemler alınmaya çalışılacak. Ancak emeği ile geçinen kesimler işsiz kalma ve/veya güvencesiz çalışma tehdidi ve küçük sermayeli işletmeler ise kredi bulamama veya ödeyememe durumu nedeniyle krizin en büyük mağdurları olacaklardır. Satın alma güçleri gün geçtikçe gerileyecek ve kredi/kredi kartı borçlarını ödeyemeyecekleri bir noktaya gelecek olan bu kesimlere yönelik bir kurtarma paketi düşünülmemektedir.

Bununla birlikte krize çözüm olarak düşünülen dış kaynak girişi için hükümet uluslararası sermayenin Türkiye'ye güvenmesi gerektiğini ve bunun kemerlerin sıkılması ile gerçekleşeceğini iddia edecek. Hiç kuşkusuz, bu kemer sıkma politikasının en büyük mağduru ise küçük işletmeler ve emeği ile çalışan kişiler olacaktır.